

Gott wird Sorgetragen. Zwrot, który wielokrotnie powtarzał w swoich pismach i wypowiedziach Joseph Ratzinger/Benedykt XVI³⁵, staje się rękojmią tego zawierzenia. Albowiem, jak mówi św. Paweł: „Wierny jest Bóg i nie dozwoli was kusić ponad to, co potraficie znieść, lecz zsyłając pokusę, równocześnie wskaże sposób jej pokonania abyście mogli przetrwać”³⁶.

Dlatego należy wyrzec się *hybris* i przede wszystkim otworzyć się na Pana.

STRESZCZENIE

We wczesnym chrześcijaństwie (III – IV w.) wzrasta ruch monastyczny, który przejawia się poprzez anachoretyzm, semianachoretyzm oraz cenobityzm. Szczególnie mocno zjawisko to występuje w ośrodkach egipskich: Nitrii, Celle i Sketis. Dla mnichów pustynia staje się *locustheologicus*, gdzie w sposób najwłaściwszy mogą naśladować Chrystusa oraz oczekiwać zbawienia. To naśladowanie Pana, realizujące się dotąd w śmierci męczeńskiej zostaje zastąpione przez *vitacontemplativa*, w którym samotność, wyciszenie i modlitwa składają się na życie w *hesychia* (A. Guillaumont, G. Bunge). Artykuł ukazuje kulturowe oraz religijne źródła tego ruchu ascetycznego – inspiracje judaistyczne: Stary Testament, Filon Aleksandryjski oraz hellenistyczne: stoicyzm, model filozofa samotnika – które wraz z rozwojem chrześcijaństwa uzyskały perspektywę soteriologiczną oraz eschatologiczną. Tę historiozbawczą moc Słowa Bożego odnajdujemy u Ojców Pustyni, do których należy Ewagriusz z Pontu. Jego życie i dzieło, m.in. Apoftegmaty, Listy, O praktyce ascetycznej, O poznaniu, są przykładem intelektualno – duchowej partycypacji w Transcendencji. Aby ów stan móc osiągnąć *abba* Ewagriusz posługuje się metodą antyrrretyczną/*logismoi* oraz mistycznym umysłem, przenikniętym *meditatio* i *lectio divina*. Pustynia będąca odtąd obszarem duchowego oczyszczenia, a zarazem walki z demonami/myślami, stanowi miejsce szczególnej apokatastazy osobowej, gdzie samotność nie tyle jest wyborem, co koniecznością.

ABSTRACT

Anachoresis the Desert Fathers. Abba Evagrius of Pontus

In early Christianity (III - IV.) growing monastic movement, which manifests itself through the Anchorite and Cenobitic monasticism. Particularly hard this phenomenon in Egyptian resorts: Nitria, Celle and Sketis. For desert hermits becomes a busy place of meeting with God, where are the most appropriate way to follow Christ, and expect salvation. This imitation of Christ, so far in implementing the martyrdom, is replaced by *vita contemplativa* where solitude, mute and prayer make up life in *Hesychia* (A. Guillaumont, G. Bunge). The article presents the cultural and religious sources of the ascetic movement - inspired by Judaic Old Testament, Philo of Alexandria and Hellenistic - which, together with the development of Christianity gained soteriological and eschatological perspective. This historical-power of the Word of God we find

³⁵ Cyt. za ks. J. Szymik, <*Divina commedia Ratzingeriana*>. *Biblia a kultura radości*, [w:] *Biblia kodem kulturowym Europy*, red. ks. St. Szymik, Lublin 2013, s.270.

³⁶ 1 Kor, 10, 13.

in the Fathers of the Desert, which include Evagrius of Pontus. His life and work are an example of the intellectual - spiritual participation in the transcendent. Desert, which is now on the area of spiritual purification, and also an area to fight demons / thoughts, is a place of special *apokatastasis*, where loneliness is not so much a choice as a necessity.

BIBLIOGRAFIA

- Apoftegmaty Ojców Pustyni*, t. 1, *Gerontikon. Księga Starców, Wstęp* j. w., oprac. ks. M. Staroweyski, Kraków 1994
- H.U. von Baltasar, *Teologika. Prawda Boga*, t.2, przeł. J.Zychowicz, Kraków 2004
- Bunge G., *Ewagriusz z Pontu – mistrz życia duchowego. Modlitwa ducha. Acedia. Ojcostwo duchowe*, przeł. J. Bednarczyk, o. A. Jastrzębski OMI, A. Ziernicki, Tyniec – Kraków 1998
- Desprez V., *Początki monastycyzmu. Dzieje monastycyzmu chrześcijańskiego do Soboru Efeskiego (431)*, t. 2, przeł. J. Dembska, przedm. P. Miquel OSB, red. ks. M. Starowieyski, Tyniec - Kraków 1999
- Ewagriusz z Pontu, *Pisma ascetyczne*, przekł. K. Bielawski i inni, Tyniec – Kraków 1998,
- Filon Aleksandryjski, *Pisma*, t.1, przeł., wstępem i komentarzem opatrzył L. Joachimowicz, Warszawa 1986
- Guillamont A., *U źródeł monastycyzmu chrześcijańskiego*, t.1 , przeł. s. S. Wirpszanka OS-Bap, Tyniec - Kraków 2006,
- HermiaszSozomen, *Historia Kościoła*, z jęz. gr. przeł. S. Kazikowski, wstęp Z. Zieliński, Warszawa 1989
- Neścior L., *Wstęp*, [w:] *Ewagriusz z Pontu, Pisma ascetyczne*, przekł. K. Bielawski i inni, Tyniec – Kraków 1998
- Palladiusz, *Historia dla Lausosa*, XLVI, 5, cyt. za *Wstęp*, Z. Kalinkowski, [w:] *Pamfil z Cezarei, Obrona Orygenesesa. Rufin z Akwilei, O sfałszowaniu pism Orygenesesa*, Kraków 1996
- Schneider M., *Ze źródeł pustyni. Znaczenie Ojców Pustyni dla współczesnej duchowości*, przeł. E. Krukowska, Kraków 1994
- Sokrates Scholastyk, *Historia Kościoła*, przeł. z jęz. gr. St. J. Kazikowski, wstęp E. Wiprzycka, komentarz A. Ziółkowski, Warszawa 1986
- Szymik J., *<Divina commedia Ratzingeriana>. Biblia a kultura radości*, [w:] *Biblia kodem kulturowym Europy*, red. ks. St. Szymik, Lublin 2013

„Nie bądź przekonany o własnej cnotliwości, nie przejmuj się tym, czego już dokonałeś, i powściągnij swój język i żołądek”

(Ojcowie pustyni)

CZASY „ŚWIETNOŚCI” PRL-U A ZASADNOŚĆ ÓWCZESNEGO PRAWA

Piotr Chmiel – STUDENT KUL STALOWA WOLA, PRZ RZESZÓW

Ur. w 1996 roku w Rzeszowie. Ukończył Licem Ogólnokształcące w Rzeszowie. Obecnie student na kierunku zarządzania Politechniki Rzeszowskiej i prawa na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w Stalowej Woli. Czynnny uczestnik kilku konferencji naukowych, autor tekstów książkowych i czasopism, członek grantów i koła naukowego. Zainteresowania: piłka siatkowa, tenis ziemny, podróże.

WSTĘP

Miniona epoka, która przeszła do historii jest różnie postrzegana, określana i oceniana. Historycy, socjologowie, filozofowie, politycy, czy specjaliści z innych dziedzin na swój sposób określają ten okres, podkreślając w nim różne aspekty. Trudno jest jednoznacznie dobrać takie sformułowanie, które by w sposób integralny oddało istotę rzeczy¹. Jedno jest pewne, że epoka ta, pozostawiła pewne znamię historii, które jeszcze na długo będzie obecne nie tylko w literaturze, ale także w umysłach ludzkich. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że samo pojęcie PRL do dziś jest różnie pojmowane, interpretowane. Dla jednych jest to skrót od nazwy Polska Rzeczpospolita Ludowa, dla innych zaś termin ten będzie się kojarzył z okresem „Polski Ludowej”, czyli okresem rządów Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Polsce. W celu przypomnienia warto nadmienić, że PZPR została założona w grudniu 1948 roku, z połączenia Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej. Określana również jako realno-socjalistyczna, sprawująca rządy w Polsce Ludowej, w latach 1948-1989 na drodze dyktatury proletariatu. Zgodnie z nomenklaturą partyjną i ówczesnymi założeniami ideowymi, PZPR stanowiła awangardę rządzącej klasy robotniczej².

Do roku 1989 PZPR miała charakter partii państwowej, która sprawowała władzę absolutną (poprawka do konstytucji z roku 1976 mówiła o partii jako „przewodniej sile narodu”) oraz kontrolowała zbiurokratyzowaną gospodarkę nakazowo-rozdzielczą. Głównym celem było stworzenie społeczeństwa komunistycznego oraz współuczestniczenie w budowie komunizmu na całym świecie - podstawowym oparciem ideologicznym PZPR była doktryna komunistyczna, po 1956 stopniowo nasykana elementami narodowymi³.

Okres lat 1945-1989 przez historyków jest dzielony na okresy rządów poszczególnych przywódców narodu. Pierwszym okresem obejmującym lata 1945-1956 był okres

¹ R. Tańczak., *O aksjologicznych podstawach „sporu o PRL”*, [w:] S. Bednarek (red.), *Nim będzie zapomniana. Szkice o kulturze PRL-u*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1987, s.49

² Z. Zblewski., *Leksykon PRL-u*, Wydawnictwo Znaki, Kraków 2001, s.199-200

³ Zob. M. Kallas, A. Lityński., *Historia ustroju i prawa Polski Ludowej*, Warszawa 2003.

Bolesława Bieruta zamiennie określany jako czasy stalinizmu w Polsce. Drugi etap to okres Władysława Gomułki, czyli lata 1956-1970. Warto podkreślić, że w tym czasie panowała powszechna cenzura, oraz kryzys powojenny i zaczęły się „nagonki” na Żydów. Trzeci okres obejmujący lata 1970-1980, to „panowanie” Edwarda Gierka i czas ten był określany mianem tzw. okresu spokoju i radości. Z kolei lata 1980-1989 to czwarty okres i rządy Wojciecha Jaruzelskiego, które zostały uwieńczone stanem wojennym, a w ocenie historyków to największy kryzys PRL-u⁴.

1. RODZAJE USTROJÓW POLITYCZNYCH

Każdy ustrój państwowy ma swoje zalety i wady⁵. Najczęściej do podstawowych ustrojów politycznych zalicza się: autorytaryzm, totalitaryzm, demokracje i monarchię. Każdy z nich ma swoją specyfikę. Pierwszy, czyli ustrój autorytarny polega na tym, że władzę w państwie sprawuje dyktator często wspólnie z wybranym przez siebie parlamentem. Obywatele nie mają możliwości decydować o polityce i stanie państwa, chociaż zachowują wolność słowa, stowarzyszeń i wolność gospodarczą. Przykładem takiego ustroju państwa była II Rzeczpospolita Polska, na czele której w latach 1925-1935, stał Marszałek Józef Piłsudski⁶.

Drugim rodzajem ustroju politycznego jest totalitaryzm. W tym systemie władzę sprawuje dyktator, który ma pełnię władzy, może decydować o wszystkim, a wybory do parlamentu (jeśli takowy istnieje) są fałszowane. Obywatele nie posiadają żadnych praw i często są podporządkowani „oficjalnej państwowej ideologii” (faszyzm, komunizm itp.). Zwykle aparatem terroru jest wojsko i specjalne służby bezpieczeństwa. Często też rozwija się kult jednostki, mający na celu podtrzymać autorytet i siłę dyktatora. Przykładem może być Józef Stalin (ZSRR), Adolf Hitler (III Rzesza Niemiecka) czy Kim Ir Sen (Korea Północna)⁷.

Dziś powszechnym ustrojem stał się ustrój demokratyczny, w którym władzę sprawują wybrani przez ogół obywateli przedstawiciele zgromadzeni w parlamencie. W ustroju tym istnieje trójpodział władzy tzn.: władza jest podzielona na: ustawodawczą (parlament, rząd), wykonawczą (prezydent lub monarcha) i sadowniczą (niezawisłe sądy). Obywatele posiadają pełnię praw i swobód obywatelskich. Przykładem na dziś może być wiele krajów europejskich⁸.

Kolejnym rodzajem ustroju politycznego może być monarchia. Jest to typ ustroju państwa, w którym władzę sprawuje monarcha (król, królowa, księżka), najczęściej dziedziczny w rodzinie. W średniowieczu monarchowie posiadali władzę absolutną tzn.: to oni mieli zawsze ostateczne zdanie i zarządzili niepodzielnie danym królestwem, księstwem etc. W dzisiejszych czasach ich władza została ograniczona do roli przedstawicieli narodu, a faktycznym ustrojem jest demokracja. Przykład państwa współczesnego z monarchią jako ustrojem jest choćby Wielka Brytania (Królowa Elżbieta, monarchia

⁴ Tamże.

⁵ *Ustrój państwowy*, [w:] Encyklopedia popularna PWN, Wyd. 4, PWN, Warszawa 1982, s.823-824.

⁶ Tamże

⁷ *Totalitaryzm*, [w:] Encyklopedia popularna PWN, Wyd. 4, PWN, Warszawa 1982, s.797

⁸ *Demokracja*, Tamże, s. 159

konstytucyjna), Arabia Saudyjska (jedyna monarchia absolutna na świecie, król Abdulah bin Abdulaziz al Saud)⁹.

Jak widać z tej krótkiej charakterystyki ustrojów politycznych, władza ma różne oblicza. Współczesne systemy polityczne, choć powstałe na bazie starych ustrojów i zasad, to jednak trochę różnią się pod względem akcentowania określonych czynników. Najważniejszym zadaniem państwa jest ochrona interesu społecznego i praw naturalnych jednostki. Uznaje się, że to państwo służy obywatelom a nie odwrotnie, zatem to suwerenność ludu, a nie suwerenność monarchii ma przewagę. Wiemy jednak, że w historii, ale i obecnie jeszcze bywa z tym różnie. Nie sposób w tym tekście podjąć omówienie szczegółowo tej kwestii. Zmiany systemowe w Europie Środkowo-Wschodniej wzbudziły nadzieje, że na świecie przestaną istnieć niedemokratyczne ustroje polityczne. Jednak istnieją na świecie państwa socjalistyczne o charakterze totalitarnym takie jak: Kuba czy Chiny.

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie związku czasów PRL-owskich z prawem. Na ile ono służyło narodowi, a na ile służyło wyłącznie władzy? By w dalszej części opracowania odpowiedzieć na to pytanie, należy nieco głębiej wejść w charakterystykę systemu komunistycznego, czyli tak zwanych czasów PRL-u.

2. KOMUNIZM I PRL

Analizując literaturę, opracowania, publikacje podejmujące tematykę czy to komunizmu czy czasów PRL-u, łatwo się zorientować, że dość często te dwa zagadnienia utożsamiane są jako ta sama kwestia. Poniiekąd możemy przyjąć tak postawioną tezę, bowiem PRL i komunizm to niczym dwie siostry bliźniaczki. Jak już wyżej wspomniano, rządy w państwie mogą mieć różny ustrój polityczny. Z punktu widzenia formalno-prawnego PRL była państwem, gdyż miała swoje terytorium, granice, a nawet w niezmienionej postaci hymn i flagę państwową, zresztą jako jedno z nielicznych państw komunistycznych. W tym państwie obowiązywał system komunistyczny wyrosły na określonej ideologii¹⁰.

Aby z perspektywy czasu łatwiej zrozumieć te dwa pojęcia należy je pokrótce scharakteryzować. Otóż komunizm jest określany jako system rządów oparty na idei sprawiedliwości społecznej, negujący własność prywatną. Określany jest też jako system ideologiczny, będący modyfikacją socjalizmu, zmierzający do stworzenia społeczeństwa pozbawionego wewnętrznych podziałów ekonomicznych (*bezklasowego*) i etnicznych (*bezpaństwowego*), w którym wszystkie środki produkcji znajdują się w posiadaniu wspólnoty. Jednocześnie komunizm jest do dziś postrzegany jako ruch społeczny i polityczny wywodzący się z ideologii marksistowskiej¹¹. Fryderyk Engels definiował komunizm jako „skok ludzkości z królestwa konieczności w królestwo wolności”¹². Koncepcja

⁹ *Monarchia*, Tamże, s.479

¹⁰ P. Oseka., *Mydlenie oczu. Przypadki propagandy w Polsce*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2010, s.59-66

¹¹ P. Machcewicz., *30-lecie zwycięstwa nad faszyzmem. O polityce historycznej PRL i bloku radzieckiego*, [w:] J. Eisler, B. Brzostek, D. Jarosz, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2010, s.523-532

¹² K. Marks, F. Engels., „*Dziela*”, t. XIX, Książka i Wiedza, Warszawa 1972, s.246

marksistowskiej wolności leży więc u podstaw idei komunistycznej i musi być dobrze zrozumiana, szczególnie, że znacząco różni się od powszechnie obecnie uznawanej, liberalnej koncepcji wolności. Podstawową różnicą między obiema tymi koncepcjami jest fakt, że u Marksa podmiotem wolności nie jest pojedyncza jednostka ludzka, tylko podmiot kolektywny w postaci gatunku ludzkiego. Człowiek posiada swoją obiektywną istotę gatunkową, która u wszystkich ludzi jest taka sama. Dokładny drogowskaz budowy komunizmu ulegał zmianie w trakcie życia Karola Marksa, który drogę dojścia do komunizmu podzielił na dwa etapy, drogę socjalizmu (każdemu według pracy) i etap właściwego komunizmu (każdy według zdolności, każdemu według potrzeb)¹³.

Okres przyspieszonej sowietyzacji („stalinizmu”) przebiegał w Polsce w sposób nieco bardziej umiarkowany i liberalny niż w pozostałych krajach dawnego bloku wschodniego, szczególnie jeśli chodzi o wymierne liczby osób zabitych i aresztowanych. Pod tym względem bardziej represyjne były pierwsze lata Polski Ludowej, kiedy to toczył się w Polsce konflikt o znamionach wojny domowej, walczone z niepodległościowym podziemiem oraz opozycją antysystemową. To, co wyróżnia jednak okres 1949-1956 to klimat wszechobecnego terroru, który penetrował poza życiem publicznym także życie prywatne ludzi; nacisk nie tylko polityczny, ale również społeczny poprzez próbę internalizacji komunizmu w umysłach Polaków; zanegowanie praktycznie całej polskiej historii, wszystkich dotychczasowych wzorców kulturowych i próba zbudowania nowego modelu człowieka¹⁴.

Z kolei pod pojęciem PRL-u kryje się oficjalna nazwa państwa polskiego (Polska Rzeczpospolita Ludowa) w latach 1952-1989 roku, zwana też propagandowo Polską Ludową - jako kolokwialny eufemizm na okres rządów PZPR w Polsce¹⁵. Trzeba jasno w tym miejscu podkreślić, że PRL przede wszystkim była niesuwerennym państwem. Jego suwerenność była z zewnątrz ograniczana imperialnymi interesami ZSRR, wewnątrz zaś – brakiem wolnych wyborów przez kilkadziesiąt lat. W żadnym okresie swego istnienia Polska Ludowa nie była państwem w pełni suwerennym, chociaż naturalnie stopień podległości wobec Związku Radzieckiego się zmieniał. Nie była to jednak krzywa opadająca, ale raczej sinusowa.

3. PRZESTRZEGANIE PRAWA W PRL

Na podstawie wspomnień osób, które przeżywały tamte czasy oraz w oparciu o wydane drukiem opracowania, ukazaną na ten temat literaturę, można dokonać pewnego przedstawienia obrazu „świątyni” czasów PRL-u. Samo pojęcie „świątyni” kojarzy się nam zwykle z jakimś pozytywnym ładunkiem treściowym, czymś dobrym. Czy tamte czasy w ocenie dzisiejszej mogą być określane mianem dobrych? Jak one wyglądają w perspektywie czasowej i w ocenie prawa? Czy w kontekście prawa możemy użyć określenia, iż były to czasy świątyni?. Odpowiedź będzie możliwa po przywołaniu konkretnych sytuacji, przykładów jako obrazu rzeczywistości.

¹³ W. Lenin., *Państwo i rewolucja*, [w:] „*Dziela*”, t. XXV, Książka i Wiedza, Warszawa 1972, s.510

¹⁴ A. Leszczyński., *Skok w nowoczesność. Polityka wzrostu w krajach peryferyjnych 1943-1980*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej i Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2013, s. 329-330

¹⁵ Zb. Pelczyński., *Polska droga od komunizmu, refleksje nad historią i polityką 1956-2006*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007, s. 157

Warto na początku zatrzymać się nad jedną z najważniejszych kwestii jaką jest wolności, a która dla człowieka stanowi jedno z najważniejszych praw. Wolność słowa i wyznania to bardzo ważne prawo, ale niestety nie było ono w omawianej epoce przestrzegane. Polacy nie mogli swobodnie wyrażać swych opinii, poglądów. Wiadomości w telewizji, radiu i gazetach były cenzurowane, czyli poddane kontroli władz. Rządzącym zależało na tym by do obywateli docierały informacje dla nich wygodne. Intensywnie i permanentnie zagłuszano obce stacje radiowe, aby obywatele nie usłyszeli prawdy nadawanej w języku ojczystym np. stację „Wolnej Europy”. Cenzura przejawiała się praktycznie we wszystkich dziedzinach życia. Cenzurowano zaproszenia ślubne i nekrologi, programy telewizyjne, prace naukowe i literaturę piękną. Cenzura obejmowała zakaz pisania o pewnych ludziach, nie wolno było wspominać o niektórych książkach czy wydawnictwach. Cenzura obejmowała całe sfery tematyczne i poszczególne kwestie¹⁶.

Jedną z konsekwencji tego, że PRL była państwem „zamkniętym”, w którym przez cały czas funkcjonowała cenzura prewencyjna i informacje były ściśle reglamentowane, było więc to, że o licznych tzw. faktach prostych z jej historii dowiadywano się niekiedy po wielu latach, a czasem nawet dopiero po zmianie w Polsce ustroju¹⁷. Cenzura w Polsce Ludowej miała charakter totalitarny. Była to cenzura prewencyjna, stanowiła część aparatu przemocy. Starła się poddać kontroli wszystko, co zaistnieje w sferze publicznej. Decyzje cenzury nie były kontrolowane sądownie do 1981 roku, ale i po tej dacie tj. po wprowadzeniu ustawy o cenzurze, niewielu wydawców miało odwagę dochodzić swoich praw na drodze sądowej, obawiając się nieformalnych szykan i represji¹⁸.

Choć w PRL naturalnie toczyła się historia, to nie była ona na bieżąco rejestrowana. Konsekwencją tej specyficznej sytuacji było to, że przed 1989 rokiem – o ile nie liczyć niektórych książek i artykułów publikowanych za granicą lub w kraju w drugim obiegu – w zasadzie nie ukazywały się poważne teksty, przygotowane zgodnie z naukowymi standardami, dotyczące politycznej historii powojennej Polski, a już było to zupełnie wykluczone w odniesieniu do okresu po 1956 roku¹⁹.

Komuniści potępiali też gorliwe wyznawanie wiary. Zaaktywizowali się szczególnie po wyborze na Stolicę Apostolską kard. Karola Wojtyły. Komuniści m.in. nie chcieli by Jan Paweł II przybył jako pielgrzym do Polski. Nie mogli jednak tego kategorycznie zabronić ponieważ zależało im na dobrej reputacji wśród innych krajów, a nie przyjęcie papieża zniszczyłoby ją.

Ówczesne władze PRL-u nie mogły początkowo pozwolić na działalność związków zawodowych, a gdy powstał NSZZ „Solidarność”, poodejmowano wiele ataków na niego. Ponieważ był on organizatorem wielu strajków robotniczych w obronie pracowników, komuniści dążyli do upadku tego Ruchu. Aresztowali wielu działaczy, prześladowali członków ich rodzin. W ten sposób ówczesne władze ograniczały do minimum wpływ obywateli na rządy kraju. Obywatele mimo, iż musieli stawiać się na głosowaniach nie mieli wpływu na wyniki. Wyniki były fałszowane bądź była tylko tzw. jedna

¹⁶ Tamże

¹⁷ J. Eisler., *Jakim państwem była PRL w latach 1956-1976?* [w:] „Pamięć i sprawiedliwość”, nr 2 (10) 2006, s.12

¹⁸ <http://www.piszskulturalnie.pl/zamyslenia-nad/o-wolne-sowo-refleksje-o-cenzurze-w-prl-u> (22.12.2015)

¹⁹ Tamże.

lista. Jedna lista to taka na której widniały nazwiska tylko przedstawicieli ekipy rządzącej. Wszystkie te czynniki były wyrazem łamania praw człowieka.

Ponadto trzeba przypomnieć i przywołać częste przypadki naruszania przez władze komunistyczne nietykalności osobistej wielu ludzi, którzy mieli odmienne zdanie na temat komunizmu, sprawowanej władzy, wprost nie popierali władzy ludowej. Aresztowano tysiące osób, które traktowano jak potencjalnych wrogów. Byli to głównie zwolennicy demokracji oraz niepodległości. W procesach tych osób często zapadały bardzo wysokie wyroki, a nawet kary śmierci.

System komunistyczny, który w Polsce do połowy lat pięćdziesiątych rozszerzał się i umacniał, po Październiku 1956 roku wkroczył w fazę zstępującą, jego dynamika stopniowo wygasła. Władza, która do 1956 roku starała się uchodzić za wszechmocną, po tym okresie musiała – przynajmniej przejściowo – zrezygnować ze swojej omnipotencji.

Ludzie, którzy działali przeciwko komunistom byli śledzeni. A informacje o nich do odpowiednich instytucji podawali agenci Służby Bezpieczeństwa. W ten m.in. sposób ludzie śledzeni nie posiadali prywatności. Jednym słowem ograniczono ich wolność osobistą. Komuniści nie tolerowali jakichkolwiek przejawów nieposłuszeństwa oraz wyrażania opinii innych niż ich własne. Za nieposłuszeństwo można było trafić do więzienia a niekiedy przyplącić życie.

Władze w tym czasie wydawały szereg przepisów, ustaw naruszających wiele praw obywateli. Państwo przejmowało wiele własności prywatnej. Władze wprawdzie kładły duży nacisk na przemysł ciężki pozbawiając przy tym obywateli prawa do zapewnienia odpowiednich warunków pracy. Pozbawiano społeczeństwo wolnego handlu. Prawem człowieka można też nazwać prawo do dobrej jakości sprzedawanych artykułów. To prawo również nie było przestrzegane. Producenci nie musieli dbać o jakość ponieważ wiedzieli, że ich produkt zostanie pozbawiony konkurencyjności. Mogły o tym świadczyć duże kolejki przed tzw. Pewex-ami²⁰.

Ponadto funkcjonowała stale cenzura przewencyjna, działała policja polityczna, funkcjonował system quasi-monopartyjny, obowiązywała gospodarka nakazowo-rozdzielcza i miała miejsce brutalna ateizacja życia publicznego. PRL rozumiana jako państwo rządzone przez komunistów nie pozostawiła po sobie dobrego wrażenia. Okres ten, czyli czasy PRL-u, należą do historii bardzo trudnej, dramatycznej, a czasem wręcz tragicznej. Każdy człowiek, który żył wówczas w Polsce uczciwie, ma oczywiście prawo do swojej własnej pamięci i opinii o PRL. Chodzi jednak też o to, żeby sentymentalne wspomnienia nie przysłaśniały nam prawdy o obliczu tamtego systemu²¹.

Przedstawione przykłady zapewne nie potwierdzają tezy o „świątyni” czasów PRL-u dla większości obywateli. Jest prawdą, że dla pewnej grupy osób, czasy te były rzeczywiście „złotym wiekiem”. Generalnie rzecz ujmując należy stwierdzić, że prawo stanowione były wielką fikcją, a jeśli nawet posiadało jakieś walory „ludzkości” to bardzo często naruszało podstawowe prawa człowieka jako obywatela. W PRL-u od początku lat 50- tych podejmowane były prace nad całościową reformą prawa karnego i jego kodyfikacją. Pierwszy w Polsce Ludowej projekt kodeksu karnego obejmujący tylko część ogólną, opracowany został przez komisję w 1951 roku, który całkowicie

²⁰ J. Eisler., *Jakim państwem była PRL w latach 1956-1976?* [w:] „Pamięć i sprawiedliwość”, nr 2 (10) 2006, s.11-22.

²¹ Por. J. Eisler., *Zarys dziejów politycznych Polski 1944-1989*, Polska Oficyna Wydawnicza BGW, Warszawa 1992

pomijał prawa obywateli i np. ochronę innych niż społeczny, typ własności. Projekt nie zyskał jednak rangi kodeksu i mocy prawa obowiązującego²². Kolejny pełny już (zawierający część ogólną i szczegółową) projekt kodeksu karnego przygotowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Prokuraturę Generalną, poddany został pod dyskusję środowisk prawniczych i ukazał się drukiem w 1956 roku, lecz i ta próba nie zakończyła się sukcesem. Dopiero projekt, po uwzględnieniu poprawek, opublikowany w 1968 roku uzyskał rangę kodeksu karnego mocą ustawy Sejmu z 19 kwietnia 1969 roku²³.

W latach 50- tych rozpoczął się kolejny etap w rozwoju powojennego prawa cywilnego. Był to okres tworzenia nowego, socjalistycznego już systemu prawa, na czele, którego stała Konstytucja PRL z 22 lipca 1952 roku. Utrwalała ona podstawowe zasady ustroju politycznego, gospodarczego i społecznego, dokonała też ważnych dla rozwoju systemu prawa socjalistycznego ustaleń dotyczących stosunków własnościowych. Charakterystyczną cechą ujęcia własności, było jej oparcie na koncepcjach Marksa i Lenina i odrzucenie abstrakcyjnego, uniwersalnego pojęcia własności, wykształconego w prawie burżuazyjnym oraz jej typizacja, czyli podział na typy i formy. Własność i prawo własności zostały związane z funkcją społeczno- gospodarczą podmiotów prawa oraz ich charakterem.

ZAKOŃCZENIE

Oficjalnie społeczeństwo PRL-u obok obowiązków, miało zagwarantowane niby także prawa i przywileje, które były zapisane jako kolejne artykuły w konstytucji. Każdy Polak, zgodnie z konstytucją miał zapewnioną nietykalność osobistą, wolność słowa, wolność wyznania, a także prawo do posiadania własności prywatnej. Większość z tych praw była jednak nagminnie łamana. Wiele osób było aresztowanych niezgodnie z prawem, a potem niejednokrotnie przez wiele lat przetrzymywanych bezprawnie w więzieniu. Często prawo było jedynie zasłoną przed opinią międzynarodową. Ustrój panujący w tamtym czasie stał się dla wielu narzędziem ucisku narodu, krzewienia pogardy i wyzysku.

STRESZCZENIE

Można powiedzieć, że Polska Rzeczpospolita Ludowa na stałe już odeszła do historii, a po roku 1989 odchodzi coraz bardziej bezpowrotnie w przeszłość. Ale jednocześnie należy zauważyć, że PRL jest silnie obecna we współczesnej polityce historycznej, jest bez przerwy przywoływana i na miarę realnych możliwości rozliczana. Ostatnio choćby z okazji śmierci generała Wojciecha Jaruzelskiego. Co pewien czas wydawane są kolejne publikacje, teksty na tematy związane z minionym ustrojem komunistycznym. Z perspektywy czasu i w kontekście demokracji zauważa się mankamenty ówczesnego prawa, jego przestrzeganie w życiu społecznym. Potrzeba jeszcze pewno wielu dalszych opracowań, aby w aspekcie współczesnego prawa i obiektywnego, zdrowego osądu dokonać pełnej i krytycznej oceny kodyfikacji prawa PRL-u, które wyrządziło wiele krzywdy i szkody. Rzekome czasy „światności” były wielkim zaprzeczeniem postawionej ówczesnej rzeczywistości a zarazem postawionej tezy w tytule referatu.

²² Zob. J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Wydawnictwo prawnicze PWN, Warszawa 2003.

²³ Zob. T. Maciejewski., *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2008.

SUMMARY

You could say that the Polish People's Republic permanently is already gone, and after 1989, leaving more and more irretrievably into the past. But while PRL is strongly present in contemporary political history, it is constantly invoked and settled. Last even on the occasion of the death of General Wojciech Jaruzelski. From time to time they issued further publications on topics related to the communist regime. In retrospect, and in the context of democracy noted the shortcomings of the then law and its observance in society. Surely many still need further studies to a aspect of modern law to make a full and critical evaluation of codification of PRL, which caused much harm and injury. Alleged times "glory" was a great denial of such a thesis of mine.

BIBLIOGRAFIA**Literatura:**

- Bardach J., Leśnodorski B., Pietrzak M., *Historia ustroju i prawa polskiego*, Wydawnictwo prawnicze PWN, Warszawa 2003.
- Eisler J., *Jakim państwem była PRL w latach 1956-1976?* [w:] „Pamięć i sprawiedliwość”, nr 2 (10) 2006, s.12
- Eisler J., *Zarys dziejów politycznych Polski 1944-1989*, Polska Oficyna Wydawnicza BGW, Warszawa 1992. Encyklopedia popularna PWN, Wyd. 4, PWN, Warszawa 1982.
- Kallas M., Lityński A., *Historia ustroju i prawa Polski Ludowej*, Warszawa 2003.
- Lenin W., *Państwo i rewolucja*, [w:] „Dzieła”, t. XXV, Książka i Wiedza, Warszawa 1972.
- Leszczyński A., *Skok w nowoczesność. Polityka wzrostu w krajach peryferyjnych 1943-1980*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej i Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2013.
- Machcewicz P., *30-lecie zwycięstwa nad faszyzmem. O polityce historycznej PRL i bloku radzieckiego*, [w:] J. Eisler, B. Brzostek, D. Jarosz, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2010, s.523-532.
- Maciejewski T., *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2008.
- Marks K., Engels F., „Dzieła”, t. XIX, Książka i Wiedza, Warszawa 1972.
- Oseka P., *Mydlenie oczu. Przypadki propagandy w Polsce*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2010.
- Pełczyński Zb., *Polska droga od komunizmu, refleksje nad historią i polityką 1956-2006*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007.
- Tańczak R., *O aksjologicznych podstawach „spor o PRL”*, [w:] S. Bednarek (red.), *Nim będzie zapomniana. Szkice o kulturze PRL-u*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1987.
- Ustrój państwowy*, [w:] Encyklopedia popularna PWN, Wyd. 4, PWN, Warszawa 1982.
- Zblewski Z., *Leksykon PRL-u*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2001.

Netografia:

<http://www.piszkulturalnie.pl/zamyslenia-nad/o-wolne-sowo-refleksje-o-cenzurze-w-prl-u> (22.12.2015)